

LALA MUSTAFA PAŞA'NIN ARTVIN'DEKİ 1563 TARİHLİ VAKFIYESİ

*Sadi Bayram**

21.08.2004 tarihinde kaybettiğimiz Türk kültür tarihinin duayenlerinden, 2200'e yakın yazısı yayımlanan Dr. Mehmet Önder'in aziz hatırasına...

Sultan II. Selim'in Lalası, Kıbrıs Fatihi, Doğu'nun Serdarı ve Tiflis ve Gürcistan Fatihi adları ile anılan Vezir Deli Hüsrev Paşa'nın kardeşi Mustafa Paşa; Saraybosna'nın Sokoloviç köyünde doğmuş, 19.10.1563 tarihinde bir vakfiye hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Lala Mustafa Paşa, II. Selim'in lalalığını yapmış, Pojega Sancak Beyliği, Tamışvar Beylerbeyliği, Erzurum Beylerbeyliği, Halep Beylerbeyliği, Kıbrıs Fatihi, İran Seferi Serdarlığı yapmış, bu arada Tiflis, Şirvan ve Gürcistan'ı Osmanlı topraklarına katmış, Kansu Gavri'nin oğlu Mehmed Bey'in kızı Fatma Hatun ile evlenmiş, eşinin vefatı üzerine Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzâze Mehmet'in kızı Hümâ Sultan ile 25.08.1575'de evlenmiştir. 07.08.1580 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş, ölümünden 17 gün önce Eyüp Vakfı Mütevellisi ile anlaşarak mezar yeri satın almış ve Eyüp Sultan Türbesi'nin hemen sağına gömülmüştür.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Veziri, Erzurum Valisi, Beylerbeyi, Veli-aht II. Selim'in Lalası Abdurrahman (Abdülmennan) oğlu Lala Mustafa Paşa'nın vakfiyesi 608/1 Numaralı Defterin 184 sayfa, 213/2 sırasına kayıtlı olup Arapça'dır. Tercüme Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu üyesi olan, Bulgaristan'daki Nüvvap'tan mezun olup, Kahire'de El-Ezher'den mezun olan Osman Keskiöglü Vakıf Kayıtlar Arşivi mütercimi-yken 07.06.1952 tarihinde yapılmıştır. Biz bu tercüme-yi dikkate alarak Rebiulevvel ayı başları 971 H./ 19.10.1563 M. Dönemin-

* Sadi Bayram, Vakıflar eski Genel Müdürü, emekli.

deki bazı konulara ulaşmaya çalıştık. Öncelikle şunu belirtmekte büyük fayda var: İncelediğimiz binlerce vakfiyelerde bunu göremiyoruz. Bunun da sebebi zannedersem onun Veliht'ın lalası olması.

970 H. Ramazan ortalarında, yani 08.05.1563 tarihinde Padişah olan Kanuni Sultan Süleyman bir ferman yayınlayarak, Vezir-i Azam Mustafa Paşa'nın Erzurum'da bir cami ve mektep yaptırdığından bahisle caminin vakfi olmadığını, o civarda bulunan yabancılarda, sipahilerden, ocak erlerinden, Gürcü Beylerinden, Aznavurlardan, rızaları ile mülk satın alınmasını ve ileride herhangi bir niza teşkiline, niza çıkmasına sebep olunmamasına özen gösterilmesini istemiştir.

Vakıf mülkünün hepsi Zaim Sivaslı Ali oğlu İbrahim Beyden şer'i satışla satın alınmıştır. O da onları toptan bu mübayaadan sonra Müslüman olduğu için şimdi Mehmet Bey adını taşıyan Gürcistan Emirlerinden Asferidun Bey oğlu Yospit Beyden satın almıştır. Bu şer'i ve sahih satışa ait olan hüccet Şavşat ve Ardahan Kadısı mevlana Recep bini Ramazan imzasını taşımaktadır. Keza bu vesikanın tevkiini yapan Erzurum Hakiminin imzası ile de imzalanmıştır.

Yine Şavşat sancağında İmreho nahiyesinde bulunan Oba adlı köyün tamamı, adı geçen köyde bulunan ve hudutları verilen bir adet bağı bu zikrolunanların cümlesi bütün hudut ve hukuk ile, tevabi ve levahik ile, merasim ve merafik ile, mensup ve muzafat ile, sulama hakları ile, ırmaklar ile, meyve veren ve vermeyen ağaçlar ile, bağları ve bahçeler ile, değirmenleri ve tarlaları ile mer'aları ve çayırılar ile, çayları ve ırmaklar ile, şer'i hukuk ve adi rüsum ile, sulanan ve sulanmayan arazisi ile, ovaları ve dağlar ile, çölleri ve tepeler ile, çukurları ve yüksek yerler ile, söylensin söylenmesin, zikrolunsun olunmasın bilumum dahil ve hariç hakk ile, bütün vücuh ve esbab ile vakıf olup bunların cümlesi, Marmervan Sancağında Emir merhum Kaya Beyoğlu Fahrül ümera Piri Bey'den satın alınmıştır.

O da bundan önce onları mezbur Şavşat Sancağı Emiri kıdvetül ümerail fiham Asferidun Bey oğlu Mahmut Beyden şer'i satış yolu ile satın almış olup milkiyet Hucceti Şavşat Kadısı Nasuh oğlu Mevlana Mustafa imzası ile ve keza bu vesikanın üstüne tevkiini koyan Erzurum Hakiminin imzası ile imzalanmıştır. Bu satışa kardeşi Şavşat Sancağı Emiri Mehmet Bey de razı olmuş, kardeşi Mahmut Beyin satışını o da rıza göstererek kabul etmiştir. Buna dair olan huccet Ardahan ve Şavşat Kadısı mevlana Veli bini Mustafa ve Pertekrek Kadısı mevlana Emir Hüseyin bini Emir Süleyman tarafından imzalanmıştır.

Bu ifadelerden anlaşılıyor ki; Lala Mustafa Paşa mülk alırken, öncelikle emlaki kendi adamına aldırıyor, oradan vakfa aktarıyor. Her iki tapu işlemini mahalın kadısına ve Erzurum kadısına tasdik ettiriyor. Baba emlak satarken, çocuklarının da ayrıca rızaları alınıyor ki, ileride herhangi bir anlaşmazlık olmasın, vakfa zarar gelmesin.

Vakfiyede adı geçen mimari eserler :

1. Lala Mustafa Paşa, Beylerbeyi Sarayı'nın ikamet ettiği evin yanına, Kâbe Mescidi adı verilen mimareli bir cami yaptırmış ve halkın hizmetine açmıştır.

2. Cami yanına Kur'an öğrenimi için bir de mektep yaptırmıştır.

3. Ayaş Paşa Vakfı Nazırlarıyla mutabakata varıp (trampa yapılarak iki dükkan verip, şer'i hüküm alınarak), çeşmesinden bir lüle su getirerek çeşme yaptırmıştır.

4. Altı hücreli tuvalet,

5. Gümüşhane'de bir hamam ve han yaptırmıştır.

6. Salhane yaptırmıştır.

Akarları: Köy, mer'aları saymazsak; 18 değirmen, 9 bağ, 5 bahçe, 86 dükkan, 39 evi akar olarak bırakmıştır.

Vakfiyenin tetkikinden Erzurum'da Şeyh Kümbet, Çeşmesi, Sultan Mahmud Hankâhı, Vali Konağı (Sarayı), Kürkçü Mescidi, Talimhane, Kuyumcular Çarşısı, Nalbantlar Çarşısı ve Ayaşpaşa Vakfı Çeşmesi olduğu, Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın Erzurum'da vakfının bulunduğu, köy ve mezraların eski isimlerinin o çevrede aynen korunduğunu, o tarihteki vakıfta çalışan personelin maaşından Erzurum'un ekonomik durumunu, ilk defa vakfın kuruluşundan itibaren teftişi için ücret tahsisini, o tarihte görev yapan sancak beyleri ile mahali kadıların isimlerini, kendi kardeşinin ismini, Gürcü beylerinin adları ve çocuklarının adlarını, bazı Gürcü beylerinin islâmiyeti seçtiklerini, zimmilerin ticaret ve ziraate aynen katıldıkları ve Osmanlı ile zimmilerin kaynaştığı, Gürcistan ve Gümüşhane civarında pamuk ziraati de yapıldığını, Gürcistan'da zeytin ağaçlarının bulunduğunu, caminin hizmete girdiğindeki teberrükât eşyalarının (Kur'an, cüz, şamdan, halı, kilim) listesini, öğreniyoruz.

Vakfiyede:

Erzurum Kadısı Naibi Mevlânâ Abdülkâdir Efendi, Erzurum'da niyabeten Hakim Mevlânâ Ahmed bini Veli, Ardanuç kazası Hakimi Mevlânâ Yahya (20.08.1563), Ardanuç Sancağı Emiri Hasan Bey, Oltu Emiri Mirza Ali Bey, Şavşat Kadısı Mustafa bini Nasuh, Mevlânâ Veli bini

Mustafa, Gürcistan Emirlerinden Yospit oğlu Asferidun Bey, oğulları Emir Mehmed Bey, Emir Mahmut Bey, Emir Ahmet Bey (daha sonra Asfe-ridun Bey Şavşat Emiri olur), Acara Sancağı Emiri Biycan Bey bini Nevruz Bey, Pertekrek Kadısı Naibi Ali bini Himmet, Mevlânâ Emir Hüseyin bini Emir Süleyman, Livane ve Pertekrek Sancağı emiri Abdullah oğlu Safer Bey ve kardeşi Mehmed Bey, Erzurum Beylerbeyliği Hazine Vekili (Akkoyunlu?) Ferahsad Bey oğlu Mehmed Bey ve Zaim Hayrettin olduğunu öğreniyoruz.

Vakfın kira gelirlerinden elde edilen para öncelikle vakfın tamirine ve bakımına harcanacak, kalan para ise: Mütevelliyeye günde 10 gümüş dirhem (akçe), Cuma vâ'izine günde 10 dirhem, hatipe günde 5 dirhem, iki imamın her birine günde 3 dirhem, mektep öğretmenine günde 3 dirhem, kalfaya (öğretmen yardımcısı, vekili) günde 2 dirhem, sermahfile günde 2 dirhem, iki müezzine 3'er dirhem, müezzin yardımcısına her gün 0,5 dirhem, muarriye 2 dirhem, 30 Ecza-i Şerif okuyana 46,5 dirhem (Sermahfile 2, noktacıya 2,5, kalan 28 kişiye her gün 1,5 dirhem), Cum'a günleri En'am suresi okuyan 10 kişiye ayda 10 dirhem, Yasin suresini okuyan güzel hoş sesli hafızlara günde 1 dirhem, hergün ikindi namazından sonra Amme ve İzacae suresini hoş bir şekilde okuyana günde 2 dirhem, hergün ikindi namazından sonra salih kimselerden 12 kişi, camide bulunan tesbihlerle bin defa İhlâs okuyan 12 kişinin reislerine 2, diğerlerine 1 dirhem verilmesi, yatsı namazından sonra Tebâreke okuyan her iki imama günde 0,5 dirhem, vakfın muhasebecisine 3 dirhem, iki tahsildara, merkezdekine 2, merkez dışına gidene 3 dirhem, ferraşa 3 dirhem, ferraş çırağına 1 dirhem, suvolcu ve tamirciye günde 2 dirhem, günlük cami levazımatı için günde 3 dirhem (hasır, kandil, kandil yağı), balmumu için yıllık 10 altın, buhur için günde 0,5 dirhem, tuvalet ve cami-mektep etrafını temizlemek için günde 2 dirhem, şehir hâkimi tarafından yıllık mütevellî, nazır ve tahsildarların defterlerini teftiş, bilançolarını tanzim ve sicilini güvenilir ellerle tutmak için yıllık 200 dirhem, va'ize lojman tahsisi, caminin imamet, hitabetin ve mektep hocalığının tek kişi tarafından yapılması, vakfın gelirlerinden kalırsa vakıf nazırına günde 10 dirhem verilmesini, eğer kira gelirleri öncelikle caminin tamir ve termimine harcanması, persolele ödenek yetmezse kısıntıya gidilmesini vâkıfın şartları arasında olduğunu vakfiyenin tetkikinden öğreniyoruz.

608/1 nolu defterin 184. sayfa 213/2. sırasında kayıtlı Mustafa Paşa bin Abdurrahman (Abdülmennan) Vakfı'na ait 971 tarihli Arapça vakfiyenin özet bilgileri aşağıda sunulmuştur:.

Gürcistan tevabiinden Şavşat nahiyesinde vaki Bilbilvan ve Verhonal namındaki iki köy, halk arasında Türkçe Korsisvil Yaylağı denilen yayla, Bilbilvan köyünde bulunan Sadgobid denilen çayır ve mera ile birlikte Poçhara zimmi değirmeni, zikri geçen köyde bulunan Onuke, Varrend, Sorzan, Keftere, Kenane zimmi değirmenleri, mezbur Verhonal köyünde kain Kimaras zimmi değirmeni diye meşhur olan bir değirmen, adı geçen nahiyeye tabi Sirsküt köyünde bulunan bir bağın tamamı ki, Bilbil Vanlı zimmi Yuvana bağı diye meşhurdur, adı geçen nahiyede Zaalsköy denen mahalde kain Verhonallı Görgi bağı bütün esbap ve ihtimaller ile vakıftırlar.

Bu zikrolunan iki köy, yaylak, mer'a vesaire, bu yedi adet oğirmen ve üç adet üzüm bağı bunların hepsi Zaim Sivaslı Ali oğlu İbrahim Beyden şer' i satışla satın alınmıştır. O' da onları toptan bu mübayaadan sonra Müslüman olduğu için şimdi Mehmet Bey adını taşıyan Gürcistan Emirlerinden Yospit Bey oğlu Asferidun Bey'den satın almıştır. Bu şer' i ve sahii satışa ait olan Huccet Şavşat ve Ardahan Kadısı mevlana Recep bini Ramazan imzasını taşımaktadır. Keza bu vesikanın tevkiini yapan Erzurum Hakiminin imzası ile de imzalanmıştır.

Yine Şavşat Sancağında İmreho nahiyesinde bulunan Oba nam köyün tamamı , adı geçen köyde kani bir adet bağı bu zikrolunanların cümlesi bütün hudut ve hukuk ile, tevabi ve levahik ile, merasim ve merafik ile, mensup ve muzafat ile, Sulama haklar ile, Irmaklar ile, Meyve veren ve Meyve vermeyen ağaçlar ile, bağları ve bahçeler ile, değirmenleri ve tarlalarile mer'aları ve çayırlar ile, çayları ve ırmaklar ile, şer' i hukuk ve adi rüsum ile, Sulanan ve Sulanmayan arazisi ile, Ovaları ve Dağlar ile, Çölleri ve Tepeler ile, Çukurları ve yüksek yerler ile, söylensin söylenmesin, zikrolunsun -olunmasın bilumum dahil ve hariç hakk ile, bütün vücuh ve esbab ile vakıf olup bunların cümlesi, Mamervan Sancağında Emir merhum Kaya Beyoğlu Fahrül ümera Piri Beyden satın alınmıştır. O'da bundan önce onları mezbur Şavşat Sancağı Emiri kıdvetül ümerail fiham Asferidun Bey oğlu Mahmut Beyden şeri satış yolu ile satın almış olup milkiyet Hucceti Şavşat Kadısı Nasuh oğlu Mevlana Mustafa imzası ile ve keza bu vesikanın üstüne tevkiini koyan Erzurum Hakiminin imzası ile imzalanmıştır. Bu satışa kardeşi Şavşat Sancağı Emiri Mehmet Bey'de razı olmuş, kardeşi Mahmut Beyin satışını o'da rıza göstererek kabul etmiştir. Buna dair olan huccet Ardahan ve Şavşat Kadısı mevlana Veli bini Mustafa ve Pertekrek Kadısı mevlana Emir Hüseyin bini Emir Süleyman tarafından imzalanmıştır.

Zikri geçen Şavşat nahiyesinde vaki Ahıltaba denen köyün tamamı Oltu Sancağı Emiri Kerim Emirlerinin nümunesi Mirza Ali bey bini

Gulam Ali'den satın alınmıştır. O' da Şavşat Sancağı Emiri Mahmut bey ibni Asferidun'dan şer' i satış yol ile satın almış olup Huccetti'de Şavşat Kadısı mevlana Mustafa bini Nasuh imzası ile ve bu vesikanın üstüne tevki yapıp imzasını koyan merhum Erzurum Kadısı tarafından imzalanmıştır. Kardeşi Şavşat Sancağı Emiri Mehmet Bey bu satışa rıza gösterip cevaz vermiş, kardeşi Mahmut Bey'in satışını o da kabul etmiştir. Razi olup kabul ettiğine dair olan Huccet Ardahan ve Şavşat Kadısı mevlana Veli bini Mustafa imzasını ve Pertekrek Kadısı Emir Hüseyin bini Emir Süleyman imzasını taşımaktadır.

Şavşat Sancağında Eyrehhacı nahiyesinde vaki Tabe adlı köyü vakif olup hepsi de ümerânın medarı iftiharî olan Erzurum Emir Alayı Ali Bey ibni Süleyman Beyden şer' i satış yolu ile satın alınmıştır. O' da bunları Kerim Emirlerin Fahri, Şavşat Sancağı Emiri Ahmet Bey ibni Abdullah'dan, kardeşi Mahmut Bey'den müştereken satın almıştır. Babaları da meşhur Asferidun Beydir. Bu şer' i yolla yapılan satışa dair olan Huccet Şavşat Kadısı mevlana Mustafa bini Nasuh imzası ile ve Erzurum Hakimi mumaiyleh Molla imzası ile imzalanmıştır. Sonra bu alış-verişi kardeşleri Kerim Emirlerin medarı iftiharî Şavşat Sancağı Emiri Mehmet Bey kabul ederek uygun görmüş, ve kardaşları Ahmet ve Mehmet Beyler'in satışına o da razı olmuştur. Satışa rıza gösterdiğine dair tanzim kılınan Huccet Şavşat ve Ardahan Kadısı mevlana Veli bini Mustafa ve Pertekrek Kadısı mevlana Emir Hüseyin bini Emir Süleyman tarafından imzalanmıştır.

Şavşat nahiyesinde bu vesikanın yukarısında adları geçen Bilbilvan ve Verhonal namındaki iki köyün arasında bulunan Somaht denen köy, akranın medarı iftiharî Faik Bey bini merhum Mehmet Beyden satın alınmıştır. O'da mezkûr Şavşat Emiri Asferidun Beyoğulları iki büyük Emir Mahmut ve Ahmet Beylerden şer' i satış yolu ve mer' i mübayaa ile satın almış olup mülkiyet hücceti Şavşat Kadısı mevlana Mustafa bini Nasuh ve mumaiyleh Erzurum Hakimi imzalarını taşımaktadır.

Şavşat Nahiyesinde vaki Dabe denen köyü, Acara Sancağı Emiri Biycan Bey bini Navruz Beyden şer' i satış yol ile satın alınmıştır. Tanzim olunan mülkiyet hücceti mumaiyleh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Şavşat Sancağında Maçhal nahiyesinde vaki Şıhnamur namındaki köy Zaim Faik Bey bini Mehmet Bey'den satın alınmıştır. O' da Şavşat Emiri Kerim Emirlerin medarı iftiharî Abdullah oğlu Mahmut Beyden şer' i satış yol ile satın almış olup bu satışa dair tanzim olunan mülkiyet Hucceti, Erzurum Hakimi müşarünileyh Kadı imzasını taşımaktadır.

Yine Gürcistan tevabiinden Acara nahiyesine tabi Sabuntahr, Tulagün, Didval namındaki üç köyün tamamı ki, bunlar Gürcistan Emirlerinden Navruz Beyoğlu Biycan Beyden şer'i alış verişle satın alınmış, tanzim olunan milkiyet hucceti Erzurum Hakimi Mevlana Ahmet bini Veli tarafından imzalanmıştır ve bu Huccet 970 Hicri yılı Muharrem'ül- Haram ayının ortalarında (14.09.1562 tarihinde) yazılmıştır.

Gürcistan tevabiinden Livane Sancağında kain Körte namındaki köyün yarım hisse-i şayiasının tamamı' ki, ahali arasında şöhretinden dolayı tarife gerek kalmaz, her türlü hakkı ile birlikte Kerim Emirlerin Pişuvası Oltu Emiri Mirza Ali Bey'den şer' i suretle satın alınmıştır. O' da mezkür Levana sancağı Emiri Mehmet Bey'den şer' a uygun bir satışla satın almış olup bu satışa dair tanzim olunan milkiyet hucceti Erzurum hakimi tarafından imzalanmıştır.

Ardanose (Ardanuç) Sancağı tevabiinden Gümüşhane (bugünkü Gümüşhane il merkezi) Köyünde kain bir yeni Hamamın tamamı ki, onu Vâkıf Hazretleri inşa etmiştir. Bütün hudut ve hukuk ile, ona izafe edilen her şeyiyle, elbise çıkarma yerleri, odaları, suyu, havuzu ve diğer müteallikat ile, Külhanı, kazanı ve mensubati, diğer bilumum eczası, geçme yerleri, su yolları, kar atma yerleri, bilumum dahil ve hariç haklar ile vakıftır.

Zikri geçen hamamın civarında müşarünileyh vakıf tarafından bina ve inşa olunan bir Yeni Hanın tamamı ki, bu da bütün hudut ve hukuk ile, tevabi ve levahik ile, merasim ve merafık ile, mensubat ve muzafat ile, suları ve su yollar ile, kar atma yerleri ve borulardan su akma yerler ile, pislik atma yerleri ve hayvan bağlama yerler ile, bilum hakk ile vakıftır.

Zikri geçen han ve hamamın civarında bina olunmuş bulunan yeni dükkanların cümlesi ki müşarünileyh Vakıf Hazretlerinin inşası olmakla meşhur olduklarından tahditden müstağnidirler. Zikirleri geçen Hamam, han ve dükkanların hepsi Ardanuç Sancağı tevabiinden Gümüşhane diye meşhur olan Maden köyünün civarındaki arazidedirler. Hudutları kible-den Demircilerden Kurudere diye maruf olan vadiye inen yoldur. Şarktan kurubayır denilen mevkidir, Şimalden büyük Mağaza Harmanları denilen yerdir, garptan akar sudur ki müşarünileyh vakıf Hazretleri bunu o gün Ardanuç Sancağı Emiri olan Ümeranın medarı iftiharını Emir Hasan Bey'-den satın almıştır. Milkiyet Hucceti'de mezkür Ardanuç Kazası Hakimi mevlana Yahya imzasını ve 970 yılı Zilhicesinin son günleri (20.08.1563) tarihini taşımaktadır.

Zikri geçen Gürte köyünde vaki meşhur Livane vadisinde bir adet üzüm bağının tamamı ki Parsahte bağı diye bilinir.

Livane Sancağında kain Okır veya diğer adile Ohır namındaki köyün yarı hissesi Erzurum Sultanı Gulamlarından Abdullah Ağa oğlu Hasan Ağa'dan satın alınmış olup o da mezkur Livane Sancağı Emiri Abdullah oğlu Safer beyden şer' i satış yolu ile satın almıştır. Zikri geçen köyde vaki üç adet bağın tamamı ki hudutları ora halkı arasında meşhur olduğundan tahdide lüzum yoktur. Bunlar da zikri geçen Hasan Ağadan satın almışlardır. O' da bunlardan birisini büyük Emir müşarünileyh Safer Beyden satın almıştır ki Sipvi Bağı diye meşhur olandır. Diğer ikincisi ise Mehmet bey bini Tütlül namındaki Zaimden satın almıştır. Bunlardan birisi Eğroşol bağı diye, diğeri de Külöt bağı diye meşhurdur. vakıftır. Mülkiyet Hucceti mumaileyh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Zikri geçen Külöt bağına mülhak olan Logari's ve Maha kaisd adlı mevkilerde kain olan on adet zeytin ağacınının hepsi ki bunlar Livane Deresi Çeribaşısı diye meşhur olan Mehmet namındaki şahıstan satın alınmıştır. Mülkiyet Hucceti mezkür Pertekrek kazası Hakimi tarafından Naip olan mevlana Ali bini Himmet imzası ile imzalanmıştır.

Adı geçen köyde vaki bir adet bahçenin tamamı ki Zolkud bahçesi diye meşhurdur. Hudutları kıbleden umumi yoldur, şarktan Ürkmez bağı diye maruf olan bağıdır, şimalden Ali Bey zeytinliği diye maruf olan ağaçlıktır. Garpten dağıdır. Bütün hudut ve hukuk ile, tevabi ve levahik ile, merasim ve merafikile, mensubat ve muzafat ile, suları ve meyveli, meyvesiz ağaçlar ile, evleri ve üzüm sıkmağa mahsus mengene ile, kuyusu, mezreaları, pamuk yerler ile, su hakkı ile diğeri şer' i hukuk, orfi rüsum ile zikrolunsun olunmasun, söylensün söylenmesün dahil ve hariç her nevi hakkile, bütün ihtimaller ile vakıf olup böylece Livane Deresinde Mendevil Köyünde sakin olan Zekeriyya İrnan Virzlutam'dan şer'i suretle satın alınmıştır. Mülkiyet Hucceti'de mumaileyh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Ohır adlı köyde bulunan bir adet bağın tamamı ki, Kütur kavlı diye maruftur. Livane Çeribaşısı diye maruf ve meşhur olan Abdullah oğlu Mehmet adlı kimseden satın alınmıştır. Şer' i suretle yapılan bu satışa dair olan mülkiyet Hucceti Pertekrek'te Hilafeten Naip olan Ali bini Himmet imzasını taşımaktadır.

Ohır köyünde vaki bir adet bağın tamamı ki, Görzeri bağı diye meşhurdur. O da Livane Çeribaşısı diye meşhur olan Abdullah oğlu Mehmet nam kimseden şer'i satışla satın almıştır. Tanzim olunan mülkiyet hucceti, Erzurum Hakimi müşarünileyh Hazretlerinin imzasını havidir.

Ohır adlı köyde vaki iki adet bağın tamamı ki bunlardan birisi Beknis bağı diye, diğeri de Kaprid Keşiş bağı diye meşhurdur..

Ohır adlı köyde vaki bir bağı tamamı ki, Öğrünç bağı diye meşhurdur. Ali bey bini Abdullah nam Zaimden şer' i satın alma yol ile satın alınmıştır. Tanzim olunan mülkiyet hücceti Erzurum' da Niyabeten Hakim olan mevlana Ahmet bini Veli mizasını taşımaktadır.

Ohır adlı köyde vaki bir adet bağın tamamı ki, Bırlaver bağı diye meşhurdur. Levane Emiralayı Mehmet Beyden satın alınmıştır. Mülkiyet Hücceti mezbur Pertekrek Kadısı Naibi Ali bini Himmet imzalıdır.

Gürcistan tevabiinden Pertekrek Sancağında kain Kepacur köyünde bulunan Kör Zoket bağı merhum Mehmet Bey oğlu Zaim Faik Beyden şer'i suretle satın alınmıştır. O da Livane ve Pertekrek Sancağı Emirleri Abdullah oğlu Safer Bey ve Mehmet Bey adındaki kardeşlerden satın almıştır. Hücceti Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Pertekrek Kazasında Sihavbet Kal'ası altında Dört Kilise nam köyde vaki ve Sahrir bağı diye maruf olan bir adet bağın üç hissede bir hissesinin tamamı Abdullah oğlu Zaim Ali beyden şer' i satışla satın alınmıştır. Mülkiyet Hücceti Pertekrek Kadısı Naibi mevlana Ali bini Himmet tarafından imzalanmıştır.

Pertekrek Kazasında Dört Kilise köyünde vaki Meydan bağı diye meşhur bir bağ Mehmet Bey oğlu Zaim Faik beyden satın alınmıştır. O da Livane ve Pertekrek Sancakları Emirleri Abdullah oğlu Safer Bey ve Mehmet Bey'den satın almıştır. Hücceti müşarünileyh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Dört kilise köyünde kain Küloprize bağı diye meşhur bir bağ Abdullah oğlu Zaim Ali bey nam kimseden şer' i suretle satın alınmıştır. Hücceti Pertekrek Hakim Naibi mevlana Ali bini Himmet tarafından imzalanmıştır.

Dört kilise köyünde vaki Şoşire bağı diye meşhur olan birbağın tamamı ki, kible tarafından zimmi Külsil bağı ,yine adı geçen köyde vaki bir bağın tamamı ki Kirdirevil bağı diye meşhurdur bu iki bağ Aznavur Zekeriyya bini Potam'dan şer'i suretle satın alınmıştır. Hücceti mumai-leyh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Gürcistan tevabiinden Ardanuç nahiyesinde vaki Gümüş Madeni civarında kain ve Sahor tarlası diye maruf olan ziraate elverişli bir parça arazisinin Livane Sancağı Emiri Abdullah oğlu büyük Emir Mehmet Bey tarafından vekaleti sabit olan Mehmet oğlu katip Mustafa namındaki adamdan şer'i suretle satın alınmış olup hücceti müşarünileyh Erzurum Hakimi imzası ile imzalanmıştır.

Pertekrek kazasında Hav köyünde kain Salonis bağı tamamı ki, orada Pamuk ekmeğe elverişli üç parça ev yerleri ile birlikte vakf olup bağı Levane Emiralayı Mehmet adlı kimseden şer'i suretde satın alınmıştır. Hücceci Pertekrek kazasında niyabeten Kadılık yapan Mevlana Ali bini Himmet tarafından imzalanmıştır.

Yine adı geçen Hav köyünde kain Kilise bağı, Livane Çeribaşısı diye meşhur olan Abdullah oğlu Mehmet adlı askerden satın alınmış olup, Hücceci Pertekrer Kadılığında Hakim Naibi Mevlana Ali bini Himmet mührünü taşır.

Erzurum Nahiyesinde Çermik köyünde kain iki adet Değirmenin tamamı ki, bunlardan biri mezarlıklar arasında yol üzerindedir. Diğeri açık yerde Çicki köyü karşısındadır. Çermuk köyü Timar ashabından Mehmet Çeribaşı bini Mehmet'den Maksut bini Hüseyin'den ve Mahmut bini Budak'tan satın alınmıştır. Satış Hücceci Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Çermik köyünde vaki bir adet Değirmenin tamamı ki, mezkür köyün altında bulunan Dikilikaya diye maruf olan kayanın yanında kurulmuştur. Kaytem Çavuş bini Maksut'dan satın alınmıştır. O da müteveffa Deli Hüseyin'den satın almıştır. Hücceci müşarünileyh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Erzurum şehri civarında Benarkır diye meşhur olan mevkide bulunan mezrea ve arazisinin hisse-i şayiası ki, hududu kiblede Mordelik nam köye giden yoldur. Doğudan Şeyh Künbedi Çeşmesi diye maruf olan çeşmedir, oradan devamla Kez adlı köye giden işlek yola varır, kuzeyden yine yukarıda zikri geçen köye giden işlek yoldur. Batıdan yukarıda yazılı Kez köyünün sınırlarıdır.

Doğnek diye maruf olan yerde bulunan arazi ve mezreanın yarı hissesi şayiası ki hududu kiblede yukarıda adı geçne Kez köyüne giden işlek yoldur, şimalden Karaarz denilen köye giden işlek yoldur, garpten Kandiş nam cizye mezreasının sınırır, şarktan Kân namındaki köyün hudududur. Ulemanın Pişuvası, meşayih ve fudalanın umdesi Mevlana Erzurumlu Hüsam Efendi bini merhum Mevlana Veli'den şer' i suretle satın alınmıştır. Hücceci mumaiyleh Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Malazgird Kal'ası civarında kain bir kıta arazininin tamamı ki, hududu kiblede mezbur kale'nin surudur, şarkatan Tebriz kapısı diye maruf olan kapının yoludur, şimalden birbirine bitişik kayalaradır, garpten padişah kapısı diye meşhur olan kapıdan çıkan umumi yoldur. Akranın medarı

iftiharı Gazanfer Bey bini İmam Kuli beyden şer'i suretde satın alınmıştır. Hücceci Malazgirt Kadısı Mevlana İsa tarafından imzalanmıştır.

Malazgird Nahiyesinde meşhur Lodoz Suyu üzerinde vaki köprü civarında onbeş değirmen yapmağa müsait arazinin tamamı ki halk arasında şöhretinden dolayı hudutlarını beyana lüzum yoktur. Kerim Emirlerin Pişuvası o zaman Malazgird Sancağı Emiri olan İmam Kuli Beyden satın alınmıştır. Hücceci Malazgird Kadısı Mevlana İsa imzasını taşımaktadır.

Lodoz Suyu civarında Alagöz köyünde vaki iki adet değirmen yerler ile birlikte'ki, bunlardan her biri ikişer gözdür ve o Nahiye halkı arasından şöhretinden dolayı hudutlarını beyana lüzum yoktur. Ahmet Çelebi oğlu Tahirden şer'i suretle satın alınmıştır. Hücceci Malazgird Kadısı Mevlana İsa imzasını taşımaktadır.

Erzurum şehri içinde, Türkçe Laklak Mescidi denilen Mescidin mahallesinde Mutaflar Çarşısı denilen Çarşı başında sokak yanında kain birbirine bitişik beş adet evin tamamı ki kapıları yol tarafından açıktır. Hudutları: Kibleden mezkur Mescidin yoludur, Şarktan Halil oğlu Abdülkerim mülküdür, şimalden Abdullah oğlu Ali Kethüda evleridir, batıdan çarşıdır, Bunlar, Halil oğlu Abdülkerim namındaki adamdan şer' i suretle satın alınmıştır.

Zikri geçen şehir dahilinde çarşı içinde kain olup Kerim Emirlerin medarı iftiharı Piri Bey bini Kaya'dan, onun'da Sivaslı İbrahim Ağa'dan satın almış olduğu on adet dükkanın tamamı ki, bu dükkanların üçü Ayvadşe bini Muradşe adlı zimninin dükkanı civarındadır. bunların ikisi de Çavuş Koçi Bey dükkanları tarafına düşmektedir. Hudutları, şarktan ve şimalden ve garpten yoldur, kibleden mezbur Ayvadşe zimrni dükkanıdır. Bunlarda birisi yolun şimal cihetine düşmektedir. Hududu kibleden yol, şimalden Kar atılan yerdir. Garpden Tebrizli Aşur dükkanıdır. Mezbur on dükkanın dördü de Türkçe Nalbandlar Çarşısı diye meşhur olan Çarşıda olup birbirine bitişiktirler. Hudutları: kibleden, doğudan ve kuzeyden yoldur. Batı tarafından da Mevlana Mehmet oğlu Abdülğaffar Dükkanına bitişiktir. Bunların üç dükkanı ki, ekmekçi fırınıdır, kibleden ve şarktan ve garpten yol ile şimalden de Koçi Çavuş mülki ile mahdut-turlar. Satın alınmıştır. Hücceci Erzurum Kadısı Naibi Mevlana Abdül-kadir Efendi tarafından imzalanmıştır.

Yine zikri geçen şehir dahilinde kain on adet dükkanın tamamı ki kal'a Dizdarı Abdullah oğlu Bali Ağa'dan satın alınmıştır, bunlardan altısı binadır, dördü ise üzerinde bina olmayan boş dükkan arsasıdır. Sonradan bina yapılmıştır. Bunlardan ikisi Kuyumcular Çarşısında olup hudutları:

kiblede Hamza oğlu Hacı Ayvaz dükkanıdır, kuzeyden ve Şarktan dar sokaktır, batıdan yoldur. Kalan sekiz mağaza dükkânda Tebriz Kapısı civarında Hisariçi Surunda bulunup, kiblede kapı yol ile, doğudan Hisariçi Kapısı yol ile, kuzeyden hali arazi ile batıdan Kal'a Suru ile mahdut vakıftırlar.

Erzurum'da Vali Konağı civarında, Saray diye meşhurdur, bir hanenin tamamı ki, iki evi, bir ahır, bir avluyu müstemildir. Alaybeyi Şeyhi oğlu Musa Çelebi namındaki kimseden şer' i suretde satın alınmıştır. O da Tırhalalı Abdullah oğlu Mustafa Bölükbaşı'dan satın almıştır. Hududu kiblede, şimalden ve şarkdan zikri geçen saraya varır, garpden Abdullah oğlu Cebeci Ali oğulları mülkine varır. Mülkiyet hücceti vesikasının altına imzasını ve tevkiini koyan Erzurum Hakimi tarafından imzalanmıştır.

Erzurum'da Saray Mahallesinde bir batıdan yoldur; doğudan Cebe oğlu mülküdür, kuzeyden Arab Yakut mülküdür. Kerim Emirlerin medarı iftihar Kaya Bey oğlu Piri Bey'den satın alınmıştır. Hücceti müşarün-ileyh Hakimin imzasını havidir.

Vakfiyede yazılan Camii Şerif Harimi ittisalinde ve şarkında birbirine dayalı on iki adet dükkanın tamamı.

Yine bu dükkanların karşısında ve şark tarafında birbirine bitişik on dört adet dükkanın tamamı ki aralarından çarşının yolu geçer.

Bu dükkanların yarısının şimal tarafında yine birbirine muttasıl bir sırada beş adet oda, kible tarafında kain büyük bir ahur, ve onun üzerinde bir sırada yedi adet oda ki bunlar Sultan Mahmut Hanikahı denen eski binaya bitişiktirler.

Bu Hanikahın şimalinde ve onun ittisalinde birbirine muttasıl bir sırada beş adet oda, ve onların yanında bir oda:

Bu altı adet odaların karşısında şimal tarafında bir sırada birbirine muttasıl diğer altı oda,

Bu altı odanın garp tarafında bir mahzen ve üç nalbant dükkanı,

Bu altı odanın arka tarafında birbirine muttasıl bir sırada dizili yedi adet dükkan ki hudutları şimalden çarşınıp yoludur, şarktan bu dükkanlar ve odalar ile merhum Ayas Paşa vakfına ait vakıf dükkanlar arasından geçen yoldur. Garpten Kürkçü Mescidi denilen Mescitdir. Bu odaların ve belirtilen diğer odaların arasında bulunan bir kıta hali arazi ki onun şark tarafına altı abdesthane yapılmıştır.

Zikri geçen camii şerif avlusunda kain bir sırada sekiz adet dükkanın tamamı ki kapıları şimal tarafına doğru açıktır. Bunların her iki dükkanı

birbirine bitişiktir. Dört yeredirler. Aralarında Pınar ve Harim kapısı vardır. İki adet odanın tamamı ki bunlardan birisi doğudaki dükkanların, diğeri de batıdaki dükkanların arkalarında kalmaktadırlar.

Zikri geçen Camii şerif Hariminin garp duvarına bitişik birbiri yanında sıra ile oniki adet dükkanın tamamı. Bu dükkanların hepsi ki, aralarından çarşı yolu Veziriazam Rüstem Paşa Hazretlerine mensup arazisine yapılan Mektep ile mahduttur.

Zikri geçen Mektebe muttasıl bir hanen tamamı ki, üç evi, bir sofayı, bir mutfığı, ahır, üzerinde üç odayı, ahırın kapısı yanında bir odayı müştemildir. Hudud Mescidin Garp köşesinden garp istikametinde dokuz Dülger zira'ı kadar uzanır, oradan yirmi bir zira kadar kıbleye gider, sonra mumaileyh merhum Veziriazam Rüstem Paşa'ya mensup dükkanların arazisine varıp son bulur.

Zikri geçen Camiin avlusunda kani garp tarafından hali arazi üzerine kurulmuş bir sırada ve birbirine muttasıl bir Ekmek fırın ile birlikte sekiz adet dükkanın hepsi ki, hududu garpten müşarünileyh Veziriazama mensup mezkür hali yerdir. Şimalden merhuma mensup dükkanlardır, kıbleden yoldur, şarktan yukarıda yazılı yerdir.

Yine bu zikrolunan arsaların hepsi ki ortalarında hayvanlar için su olukları vardır.

Bu arsaların şimal tarafında kain birbirine muttasıl bir sırada sekiz adet dükkanın hepsi ki, birisi Talimhane diye meşhurdur. Hudutları kıbleden bu arazidir, şimalden zikri geçen merhuma mensup dükkanlardır, şarktan ve garpten umumi yoldur.

Mezkür Talimhane cihetinde birbirine muttasıl dükkanların hepsi ki bu hayrat ve meberratin cümlesini müşarünileyh vakıf Hazretleri, merhum Mirşah Beyoğlu Emir Ali Bey tarafından kendisine hibe edilip şer'an kabzeylediği hali arazi üzerine yeniden yapmıştır. Hududu kible tarafından umumi yoldur ve hibe yi yapan müşarünileyhin elinde bulunan eski binadır, meşhur muttasıl bir sırada oniki adet geçmektedir. Ve garpten merhum hali arazi ile ve mezkür Mescit Hanikahdır. Şarktan çarşıdan eski büyük Camiye giden yoldur, şimalden yine yoldur ve Kürkçü Mescidi ve ona mensup dükkanlar ve ekmekçi Sinan'dan satın alınıp Vahib'in mülkü olan Ekmek fırınıdır. Garpten Veziriazam merhumi müşarünileyhe mensup hali arazidir.

Mezkür şehir dışında Kerç kapısı diye meşhur olan kapı tarafında kain bir salhanenin tamamı ki, hududu kible tarafından ve şarktan Cadde yoludur, şimalden ve garpten Mansur oğlu Hacıkara namındaki adamın bahçesidir.

Bu mevkufatın cümlesi de yine mumaileyh vakfın inşası olmakla meşhurdurlar.

Dokuz evi, iki sofayı, üç avlusu, bir fırını, üç abdesthaneyi, bir büyük ahır, yanında tahtadan iki evi ve bir küçük ahır müstemil bir hanenin tamamı ki, bu hanenin iki kapısı olup biri garbe, diğeri şimaledir. Hududu kıbleden ve şarkdan umumi yoldur. Şimalden merhum Ayas Paşaya mensup evleridir. Garpten yine mezkur evler ve Beylerbeyi Sarayına bitişik umumi yoldur. Bunların tamamı Fudala ve Sulahanın Pişuvası merhum Şemseddin oğlu Derviş Çelebi'den satın alınmıştır. Hücceci mumaileyh Hakimin imzasını havidir.

Zikri geçen şehirde Tebriz kapısından giden yol ve Camii kebirden giden çarşı üzerinde bulunan çeşme, üç lüle ile akan Çeşme ki, merhum Ayas Paşa'ya mensup dükkanların kible cihetindedir. İhtiyaçtan fazla idi. Üzerinde Kubbesi de yoktu. Tamiri için vakıf'da yoktu. Vakıfı müşarünileyh, Hakimin izni ve Ayas Paşa vakfının nazırı olan Emir Ömer Beyin malumatı ile ve mütevellî olan Cafer bini Abdullah'ın marifet ile üç lüleden birini alarak onu mezkûr şehir içinde Mescit mahallesinde kain merhum Kasım Beye mensup çeşmeye getirdi ve bunu satın almış olduğu Kuyumcular Çarşısında iki dükkanla istibdal yaptı ki bu dükkanlardan birisi Saraç Mehmet Tilmiş denilen adamdan satın alınmıştır, diğeri de Hasan Ağa bini Durali Emir Arslan'dan satın alınmıştır. Hudutları: kıbleden ve şimalden Kadı oğlu dükkanıdır şarktan ve garpten yoldur. Bu iki dükkan merhume menzup çeşmenin rakabesine vakıf olup mukabilinde bir lüle çeşme su alınmıştır. Nazır ve Mütevellide bu istibdal vakfın faydasına olduğundan kabul etmişlerdir.

Mumaileyh Hakimde müçtelhit ulemâdan bu gibi istibdali tecviz edenlerin kavline dayanarak bunun sihhatine hükmetmiştir. Sonra vakıf bu suyu künk içine alarak onu Tebriz Kapısından giden işlek yol boyunca akıtarak bina etmiş olduğu Camiin yanına getirdi. Onu Camiin avlısında akmakta olan çeşmenin suyuna kattı.

Erzurum'da Beylerbeyinin oturmasına Sultan tarafından tahsis olunan Saraya yakın bulunan ekmek fırını hem mahallenin ortasında ve camiin yakınında olduğundan fırının ateşi ve dumanı halkı taciz etmekten ve hem de yangın çıkmak ihtimali olduğundan, muamileyh hakiminin ilmi emvali emriye ve hazine vekili Zaim Hayreddin ve Mehmet Bey bini Ferahsad Bey marifet ile vakıf bu fırını müşarünileyh merhum Ayas Paşa'da mensup Hamamın civarında kain emlakine muttasıl sola ve ahur ile istibdal etmiştir. Vekili mezburda bu istibdal mahalle, camii ve Şaray Halkına faydalı olduğundan bunu kabul etmiş, mumaileyh Hakim' de ulemadan bunu cazip görenlerin kavline göre sihhatine hüküm vermiştir.

Sonra bu fırın beş evi, iki ahır ve bir abdesaneyi havi bir hane haline getirilmiştir. Hududu kıbleden mezkür saraydır, şarktan mutfaktır, batıdan hususi yoldur, kuzeyden Erzincan kapısından Ulu Cami'ye giden umumi yoldur. Sonra vakıf bunu merkum evkafa ilhak etmiştir.

Sonra vakıf Hazretleri, mezkür camiye tilavet edilmek üzere altı adet büyük Mushafı Şerif, rahleler ile birlikte vaz'etmiştir ki, birisi kadife ile kaplıdır, diğerleri çuha ile örtülüdür. Keza otuz cüz'ü şerif, kırk bir En'am cüzünü mücellet olarak sandıklar ile birlikte vazolunmuştur. Keza iki adet bakırdan mamul büyük şamdan koymuştur ve pirinçten mamul diğer bir şamdan koymuştur. Mum yakmak için üç kolu vardır. Çerağ paye denen dört kıta şamdan koymuştur, bunlardan ikisi İstanbul'da yapılmıştır, diğer ikisi Firenk biladlarında yapılmıştır. Şark usulü nakışlı olup Piyesuz denilen sarı madenden yapılmış üç parça çerağdan koymuştur.

On dört adet Halı sermiştir. Altısı beyaz olup kaplan postu renginde nakışlıdır. Yedisi kırmızı olup çeşitli nakışlıdır. Birisi nakışlı olup deve tüyündendir, mihrab için iki nakışlı seccade koymuştur, birisi beyaz olup kaplan postu rengi ile nakışlıdır, Mihrabında Ka'be resmi vardır. Cuma ve bayram günleri yayılır. Diğer kırmızı olup muhtelif renklerle nakışlıdır. Bu beş vakit namazda yayılır. Mihrablı kilim denilenlerden de yedi parça koymuştur, bunlarda kırmızı renkte olup alaca nakışlıdır. Vakıf şart etmiştir ki, bu zikr olunanlardan eskiyenlerin ve zayi olanların yerine vakfın müsaadesi olursa vakıf malından yenileri olup konur. Yine Vakıfın şartlarından ki, bu mevkufatın gelirinden, icarelerinden vakfı mütevellisi olan kimseye vaktinde geçer Gümüş Osmanlı parasından günde on dirhem verilir. Bunun mukabilinde mütevellî de emanet üzere çalışıp vakfın idaresine bakar, rakabesini muhafaza eder, gelirin toplanmasına, hakkın hak sahiplerine ulaşmasına çalışır. Her hafta Cuma namazından sonra cemaate va' zü nasihat eden mütedeyyin, alim, amil salih bir vaize her gün on dirhem verilir. Şer'i özü olmaksızın Cuma günleri va'z etmezse o haftanın vazifesi verilmez, bir ay şer' i özürsüz va'zı terk ederse azl olunup yerine başkası tayin edilir. Hatip olan kimseye günde beş dirhem verilir. Münavebe suretiyle yapan iki imamın her birine günde üçer dirhemden her gün altı dirhem verilir. Bunlardan birisi mezkur camide iki gün veya üç gün veyahut da bir hafta müddetle beş vakit namaz için imamlık yapar sonrada o kadar müddet diğeri yapar. Regaip ber'at ve kadir namazlarında da böyledir.

Zikri geçen mektepte muallim olan kimseye günde üç dirhem verilir. Kalfaya her gün bir dirhem verilir. Ser mahfel olan kimseye Cuma günü Kur'anı kerim okumak için her gün iki dirhem verilir. Dört nefer hafızdan

her birine günde bir dirhem verilir ki senede bir def'a Kur'an-ı Kerim tilavet etmeleri şarttır.

İki adet müezzine günde altı dirhem verilir, Münavebe suretiyle ezan okurlar. İmamlarda yapılan şartlar bunlara da şamildir. Cuma günleri selâ müezzini olup müezzinlere yardım eden kimseye her gün yarım dirhem verilir ki, Teravih namazında da yardım etmesi, Cuma günü minarede ezan okuması şarttır. Muarrif olan kimseye hergün iki dirhem verilir. Ehli kuran' dan otuz nefer salih kimseye her gün kırk altı buçuk dirhem verilir. Bunlardan her biri Camide bulunan otuz eczayi şerife'den her gün güneş doğduktan sonra camide toplanarak birer cüz okurlar ve böylece her gün bir def a hatim indirirler. Sevabını vakfın ruhuna bağışlarlar. Ser mahfel olana her gün iki dirhem verilir. Noktacı olana her gün iki buçuk dirhem verilir. Kalanına, yani yirmi sekiz neferine her gün birer buçuk dirhem verilir. Cüz okuyucu olan bu otuz nefer kimse niyet üzere her Cuma en' am Suresini ecza-i şerifeye bedel okurlar, Onlara diğer on bir neferde karıştır. Bu on bir nefer kimsenin her birine her ay onar dirhem verilir. Böylelikle her cuma günü kırk bir def'a en' am suresi okunmuş olur.

Bir kimsede Yasini şerif okuyucu olup her gün sabah namazından sonra güzel ses ile Yasin okuyup sevabını vakfın ruhuna, sonra güzel ses ve tecvit kaidelerine göre kürsü üzerinde Kur'an okuyana günde bir dirhem verilir. Senede bir hatim edip sevabını vakıfa bağışlar. Her gün ikindi namazından sonra amme ve izacae surelerini güzel ses ve hoş eda ile okuyup sevabını vakıfa bağışlayan bir kimseye günde iki dirhem verilir. Yukarıda zikri geçen her iki imam, her gece yatsı namazından sonra tebareke suresini okuyup sevaplarını vakfın ruhuna bağışlarlar. Ve bu vazife mukabilinde onların her birine yarımşar dirhemden ikisine günde bir dirhem verilir. Sülahadan on iki nefer kimseye günde onüç dirhem verilir.

Bunlardan her biri her gün ikindi namazından sonra camide toplanarak oraya konulmuş olan tesbih ile biner def'a İhlas suresini okurlar ve sevabını vakfın ruhuna hibe derler. Bunlardan reis olana her gün iki dirhem verilir, diğer on birine ise birer dirhem düşer.

Vakfın katibi olup vazifelerin hesabını emanet ve istikamet üzere tutan kimseye her gün üç dirhem verilir. İki adet tahsildara her gün beş dirhem verilir. Bunun üç dirhemi şehrin dışındaki evkafa bakmak için binek olarak dışarıda dolaşan tahsildaradır, iki dirhemi de diğerinedir. Camiin bir adet ferraşına her gün üç dirhem verilir, Camiyi süpürür, harimini temizler, karı kürür, temizler, bir çırağa her gün bir dirhem verilir. Kandilci ve bevvap olan bir kimseye her gün üç dirhem verilir, o

da her gece camiin kandillerini yakar, Ramazanda ise minareyide yakar, Kapıları açar-kapar, bir adet çırağına da her gün bir dirhem verilir.

Meremmet ve tamir sanatını bilip evkafın, camii, mektebin ve çeşme yollarının tamirine bakan meremmetçiye her gün iki dirhem verilir. Camiinin hasır, kandil , yaygı kandil ve sair meremmet levazımı için her gün üç dirhem tahsis olunmuştur.

Balmumu parası olarak her sene için on adet altın dinar tahsis etmiştir. Buhur için her gün yarım dirhem verilmesini tayin etmiştir. Zikri geçen altı adet apdeshaneyi temizlemek ve süpürmek ve üzerlerinden karları kürümek, yollarına bakmak, çeşmenin yolunu temizlemek, hayvanları suladıkları oluklara bakıp taş ve topraklarını temizlemek gibi işleri gören bir kişiye her gün iki dirhem verilir.

Zikri geçen şehirde Hâkimi şer'i olan kimseye şart etmiştir ki, her sene vakfın mütevellisinden, katip ve cabisinden evkafın hasılat ve gelirlerinin keza masraflarının hesabını alıp her birini tafsilen orada hıfzolan sicille yazar. Bu hizmeti mukabilinde senede vakıf malından iki yüz dirhem alır. Fazla almaz ve hesapları da sicille emin bir katip kadının huzurunda yazar. Bu yazma işi için de vakıf malından yüz dirhem verilir. Bu vakfiyede zikri geçen dirhemden murat hep Osmanlı dirhemidir ki türkçe ona Osmanlı akçası denir.

Vaaz olan kimsenin bu vakfiyenin içerisinde yukarıda mevkufat sayılırken zikri geçen Saray mahallesinde kain bir evi, iki odayı, bir ahuru, üstünde çardak denilen bir sofayı ve bir evi, iki adayı, bir ahuru, üstünde çardak denilen bir sofayı ve bir avluyu müştemil hane de sakin olmasını şart kılmıştır. Muhtaç olan yerleri tamir etmek ona aittir. Eğer tamir etmezse her gün vazifesinden bir dirhem alınıp meremmet masrafına verilir. Böylece meremmet tamamlanır. Eğer o hane de vaaz sakin olmaz ise, hane kiraya verilip geliri evkafın hasılatına katılır. Ve muayyen vazifeye saif olunur.

Yine vakıf şart etmiştir ki, bu vakfiyenin yukarısında mevkufat sayılırken zikri geçen ve üç odayı, bir mutfığı, bir sofayı, bir ahuru, dört hücreyi müştemil olan hane de kadılar sakin olup isterlerse onu mahkeme ittihaz edebilirler. Yoksa o da diğerleri ile kiraya verilir.

Yine Vakıfın şartlarındandır ki, hitabet ve imamet ile mektep hocalığı da bir kimsenin üzerinde olacaktır. Su yolculuğu binaların meremmeti ve dülgerlik de bir adamın elinde olacaktır. Şayet bunların hepsini yapabilirse. Yapamadığı takdirde iki adama verilir. Şer'i özürü olmaksızın vazife sahiplerinden hiç birisi yerine vekil bırakmaz, işini kendisi görür. Ser mahfel olan kimse ara sıra Kur'an ve cüz okuyanları imtihan eder.

Kur'an-ı Kerim okumağa riayet etmeyenler azı olunup yerine başkası tayin edilir. Noktacı olan kimse de bir defter tutup vazife sahiplerinden işine bakmayanların isimlerinin üzerine nokta kor, bir gün, iki gün, üç gün, her kaç olursa müteveli hizmet görülmeyen o günlerin ücretini vermez. Eğer dört gün haftada vazife görmedi ise o haftanın vazifesi bütün kesilir.

Yine vakıf şart etmiştir ki, eğer vakfın gelir ve hasılatında ziyade olup ta muayyen vazifelerden artar ise o zaman bu ziyadeden aşağıda zikri geleceği üzere vakfın evladından veya azatlılarından olacak olan vakfın nazırına her gün on dirhem verilir. Kalanı da kafi geldiği kadar şartı sabık üzere ecza-i şerife kıratine verilir. Ancak bu cüzler başka vakitte okunur, zira oradaki cüzler hep birden okunursa kafi gelmez.

Cami, mektep, çeşme, vesair mevkufat tamire muhtaç olursa ve memmet için verilen para yetmezse o zaman zevayidden olan bu eczayı şerife okumak işi tehir olunur. Zevayidde rekabeye sarf edilir. Yine kafi gelmez ise o zaman mezkur otuz cüz okumak vazifesi de tehir olunur. Onların vazifesi tamire sarf olunur. Yine kafi gelmezse o zaman bütün mürtezikanın yarı vazifeleri kesilip tamire verilir. Tamir işi bittikten sonra bütün vazifelere eskisi gibi muayyen para verilmeğe başlanır. Hep avdet eder.

Vakıf, vakfına tevliyet ve nezaratı, vazife sahiplerinin nasp ve azillerini, evkafını istipdali sağ olduğu müddetçe kendisine şart kılmıştır. Ölümünden sonra nezareti oğullarının, oğulları oğullarının, oğulları oğullarının nesil boyunca en reşit ve salih olanına şart kılmıştır. Sonra azadlılarının en salih olanıdır. Zevayidden olan on dirhem işbu evkafının nazırı olana verilir. Kendisinden sonra tevliyeti ise Erzurum'da Sultan Berati ile Düzdar ve Azipler Ağası olanların en reşit olanına şart etmiştir. Yine şart etmiştir ki, bunlardan en salih olan müteveli olursa Vaizin, Hatibin, İmamın, Muallimin, Katibin azilleri ve nasıpları şehrin hakimi isteği üzerine mütevellinin marifeti ile yapılır. Diğer mürtezikanın azil ve nasbı ise mütevellinin arzı üzerine olur. Yine vakfın şartlarından ki, kendisinden sonra evkafı istibdal olunamaz. Eğer Hakim vakfiyede niza mahalli olan bir yerde, bir veya iki veya daha ziyade kazanmış kelime bulursa onunla amel etmez. Vazife sahiplerinin cümlesi o işe ehil, salih olması şarttır. Eczayı şerife okumak için mürtezikadan ehil olanların tayin edilmesi de şarttır.

Hasbi nezareti mezkur vilayette Beylerbeyi veya Vali olan kimseye şart etmiştir. Mürtezikadan her birinin Müslümanların Sultanına, Veliahdına, Evladına, Vakfın kardeşi Husrev Paşa'ya, onun evladına, mezanı icabet olan halvet ve cemaatte dua etmelerini şart kılmıştır.

Yine vakfın şartlarındandır ki, eğer cami ve mektep yılların geçmesiyle ve hadisat dolayısıyla harap olursa vakfın hasılatından yerlerine onların gibisi yapılır. Eğer bu olmazsa o zaman medine fukarasına vakf olur.

Bundan sonra vakıf hazretleri Erzurum Kalesi Dizdarı Abdullah oğlu Bali Ağayı bu zikrolunan evkafının cümlesinin tescil ve teslimi için mütevellî tayin etti. Tescil yapılarak sıhhat ve luzumuna hüküm ve kaza olunsun diye onların hepsini ona teslim etti. O da teslim alarak diğer mütevellîler gibi vakıf ta tesarruf etti. Bundan sonra vakıf meclisi şer'i şerife ve mahfeli dini münife gelerek işbu vesikanın yukarasına tevkiini koyan Hakimin huzurunda vakfından döndüğünü söyledi. Onları bu vakfın ademi luzumunu ileri sürerek geri istedi. Mütevellî de reddeden imtina etti. Hakimin huzurunda murafaa oldular. Vakıf ciheti raci ve evlâ olduğundan hakim de muhtar olan fetvaya göre bu vakfın sıhhat ve luzumuna hüküm etti. Böylelikle bu vakıf sahih ve şer' i surette, açık ve muteber yolda sıhhatine hüküm verilerek bu vesikanın içerisinde zikri geçenlerin hepsi müebbed ve lazımı vakıf, muhalled hapis oldular. O suretle ki satılmaz, temlik edilmez, malik olunmaz, hiçbir surette ve sebeple elden çıkarılmaz üç seneden fazlasına icareyede verilmez. Üç seneden sonra yeni akit yapılması gerektir. Mirasda verilmez. Varislerin en hayırlısı olan Allah'a arz ve arz üzerindeki intikal edinceye kadar böyledir. Vali, Hakim, Kadı, Vezir, mütegalibe, amir her kim olursa olsun hiç bir kimseye bu vakfı tebdil etmekte yazıldığından değiştirmek, hükmünü kaldırmak ve bozmak, noksan yapmak, tagyirine çalışmak, şartlarına aykırı olarak tasarruf etmek asla helal değildir. Allah'a imanı olan bunu yapamaz. Yaparsa Allah'ın gazabına uğrar. Rızasından mahrum kalır. Hüsrana çarpar. Varacağı yer cehennemdir. Orası ne kötü yerdir. Allah'ın Meleklerin ve bütün nasın hepsinin lâneti onun üzerine olsun. Allah onun amel ve hayırlarını nafil ve farz ibadetlerini namaz ve oruç zekat ve haccını kabul etmez. Cihadı, sadakası makbule geçmez. Bunlardan yarın sorulup hesaba çekilir. İkap ve azap görür. Dünyada ve ahrette amelleri husranda kalanlardan olur.

Vakfın ecride kasıd ve niyetine göre Allah'a aittir. Allahu tealâ güzel amellerin mükafatını asla zayi etmez. Kötülük işleyenlerin de ikabını ihmal etmez. Bunu işittikten sonra kim tagyir ederse vebali ancak onun boynuna olsun. Allah her şeyi işitir ve bilir.

Bunların hepsi 971 hicri yılı Rebiulevvel Ayının başlarında ceryan etmiş ve yazılıp çizilmiştir.